

УДК 34.347

DOI 10.36919/3041-1149(Print).6-7.2025.304-313

В. В. Ткаченко,

аспірант кафедри права,

ПВНЗ «Європейський університет»

email: sdkvp740@gmail.com

ORCID 0009-0007-7977-6459

АВТОМАТИЗАЦІЯ ПРАВОСУДДЯ: МІСЦЕ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ПРАВОВІЙ СИСТЕМІ

У статті досліджуються можливості використання штучного інтелекту (далі – ШІ) в судовій системі як інструменту підвищення ефективності правосуддя. Розглянуто основні виклики, з якими стикається сучасне судочинство, зокрема перевантаженість суддів, тривалість розгляду справ, складність аналізу судової практики та потреба в забезпеченні прозорості прийняття рішень. Традиційні методи судочинства не завжди є ефективними в умовах зростаючого обсягу правових даних, тому інтеграція ШІ може стати важливим кроком до їхньої оптимізації.

Проаналізовано міжнародний досвід впровадження ШІ в судову практику, зокрема використання алгоритмів у США, Франції, Естонії. Описано, як система COMPAS у США використовується для оцінки ризику повторного скоєння злочину, а у Франції та Естонії тестуються алгоритми для аналізу судових рішень і прогнозування результатів справ. Висвітлено особливості правового регулювання застосування ШІ, зокрема вимоги AI Act, ухваленого Європейським Союзом 2024 року, який встановлює стандарти використання ШІ у високоризикових сферах, включно із правосуддям. Окрему увагу приділено положенням Конституції України та Європейської конвенції з прав людини, що гарантують право на справедливий суд і можуть вступати в суперечність із автоматизованими рішеннями.

Розглянуто основні переваги інтеграції ШІ в судову систему: прискорення розгляду справ, зменшення навантаження на суддів, можливість об'єктивного аналізу без людських емоцій і упереджень, покращене прогнозування судових рішень. Водночас проаналізовано потенційні ризики, зокрема брак прозорості алгоритмів, ризик дискримінації через помилки в навчанні нейронних мереж, складність визначення відповідальності за автоматизовані рішення. Розглянуто випадок заборони у Франції аналізу судових рішень за допомогою ШІ через загрозу порушення прав суддів.

Зроблено висновок, що, незважаючи на значний потенціал ШІ, на сучасному етапі він може виконувати лише допоміжну функцію в судочинстві, доповнюючи роботу суддів, а не замінюючи їх. Впровадження ШІ у судову систему потребує чіткого нормативного регулювання, розробки етичних стандартів і створення механізмів контролю для запобігання можливим зловживанням. Оскільки розвиток технологій продовжується, важливо забезпечити баланс між ефективністю правосуддя й дотриманням принципів верховенства права та справедливого суду.

Ключові слова: штучний інтелект, правосуддя, судова система, етика, упередженість алгоритмів, доступність правосуддя, права людини, технології.

Постановка проблеми та актуальність теми дослідження. Судова система, яка є основою забезпечення справедливості та верховенства права, стикається з численними викликами, як-от перевантаження судів, затягування процесів, обмеженість ресурсів і доступність для громадян. Вирішення зазначених проблем у традиційний спосіб є достатньо складним і може лягти непомірним тягарем на сучасні держави, тому багато правників цілком обґрунтовано вважають, що саме слушний час скористатися плодами технологічного прогресу, зокрема як-от штучний інтелект, який створює нові можливості для оптимізації різних сфер суспільного життя, охоплюючи правосуддя. Такі думки викладено в роботі «Цифровізація судів: Європейський досвід» за авторством О. Ю. Дрозд, Л. В. Сороки [1].

Науковцями О. О. Храпенко та В. О. Сперанським у роботі «Цифрова трансформація систем правосуддя, правоохоронних органів та адвокатури України» акцентується увага на потребі в цифровій трансформації, адже вона стала невід'ємною частиною сучасного інформаційного суспільства [2].

Дійсно, ШІ пропонує потенційні рішення для багатьох із цих проблем, зокрема через автоматизацію рутинних процесів, аналіз значних обсягів юридичної інформації та прогнозування судових рішень.

Навіть за умови фрагментарності правового регулювання та низької обізнаності більшості людей у розумінні принципів роботи цієї технології на сьогодні ШІ активно використовується в науковій діяльності університетів, науково-дослідних лабораторіях і великих компаніях багатьох країн, що займаються розробками у сфері сучасних інформаційних технологій, створенням об'єктів інтелектуальної власності для мінімізації людського чинника, особливо там, де є значні ризики для життя та здоров'я людини, в бізнесі, особливо під час діджиталізації або цифрової трансформації такого бізнесу тощо. Всебічний огляд застосувань ШІ у різних галузях описано у відомій книзі Стюарта Рассела та Пітера Норвіга «Artificial Intelligence: A Modern Approach»[3]

Приватний сектор уже давно закладає технології штучного інтелекту в основу певних комп'ютерних програм, які використовуються в журналістиці, бухгалтерії, медицині, праві, зокрема і в судовому процесі, адже він здатний швидко вирішувати складні завдання, інколи недосяжні для більшості людей.

У зв'язку з цим усе частіше на державному рівні підіймається питання щодо застосування в процесі державного управління автоматизованих роботів із штучним інтелектом чи самого штучного інтелекту, а саме в правосудді. Питання стосується того, чи здатний штучний інтелект аналізувати фактичні обставини справи та показання свідків, висновки експертів і спеціалістів, зауваження адвокатів, давати їм правову оцінку та виносити законне й обґрунтоване рішення. Тому постає питання про стандарти формування правової моделі, що забезпечить належну унормованість і визначеність у праві щодо регулювання судових процедур під час застосування штучного інтелекту.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Впровадження нових технологічних рішень для вирішення окремих проблем функціонування та роботи системи правосуддя є надзвичайно актуальною темою, яка широко висвітлюється як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями. У межах цього дослідження спираємося на роботи таких українських науковців, як В. Шемшученко та В. Риков, а також аналізували праці зарубіжних фахівців, зокрема К. Каміна. Д. Катца, К. Санстейна. Окрему увагу було приділено дослідженню нормативно-правової бази, яка регулює застосування штучного інтелекту, а також прав людини в контексті використання цих технологій.

Під час дослідження теми обов'язково враховувалися такі міжнародні та національні нормативні акти, як Європейська конвенція з прав людини та основоположних свобод, Конституція України, Європейський «AI Act» та законопроект штату Каліфорнія «Safe and Secure Innovation for Frontier Artificial Intelligence Models Act». Ці документи стали важливими джерелами для аналізу етичних аспектів застосування штучного інтелекту у сфері правосуддя, зокрема з метою недопущення порушення прав людини внаслідок використання таких технологій.

Метою статті є дослідження впливу штучного інтелекту на судову систему світу, перспективи та можливості його інтеграції як повноцінної частини ланцюжка правосуддя в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Штучний інтелект – це сукупність наук і методів, яка здатна обробляти дані для розробки досить складних комп'ютерних завдань. ШІ наділений людськими якостями й, крім вирішення проблем, він здатний навчатися. Тому важливою частиною ШІ є машинне навчання (Machine Learning, або ML). Найважливішою умовою навчання ШІ у сфері правосуддя є наявність значного масиву відкритих даних і безперешкодний доступ до них.

Це дає змогу краще проаналізувати судову практику та спрогнозувати результат. Чим більше доступних даних, тим більше ШІ мають можливість удосконалити моделі й тим самим покращити здатність прогнозування. ШІ імітує роботу людського мозку за допомогою системи нейронних мереж, що побудована на принципі організації та функціонування біологічних нейронних клітин – нервових клітин живого організму [4].

Отже, в рамках теми дослідження важливим є з'ясування взагалі правової основи використання технології в правосудді й відповідність чинним нормам, оскільки ШІ це порівняно нове явище.

Роботами таких відомих науковців, як Жан-Жак Руссо «The Social Contract» 1762 р., Макс Вебер «Economy and Society» 1992 р., Генрі Мейн «Ancient Law: Its Connection with the Early History of Society, and Its Relation to Modern Ideas» 1861 р. тощо, доведено, що судочинство супроводжує людство на шляху становлення суспільства з найдавніших часів.

Усіх нас з малечку вчать тому, що живемо в соціумі та в подальшому нам потрібно буде співіснувати з мільярдами людей, якщо бажаємо жити щасливо й у розвиненому цивілізованому світі. Відповідно, дотримуватися правил життя в соціумі. Адже утворивши перші поселення, вожді та племінні ради взяли на себе відповідальність за підтримання порядку, вирішення конфліктів, встановлення справедливості та регулювання відносин між жителями племені.

І чим міцнішою ставала державність, тим більше еволюціонували суди в світі. Чимало років пройшло, перш ніж досягли такого прогресу в судоустрої, пройшовши тернистий шлях від найпростіших примітивних судів племінних рад, які в своїй більшості базувались не на фактичних доказах і безстороннього та всебічного розгляду конкретних ситуацій, а на традиціях до реальності сьогодення, коли кожен представники Феміди намагається приділяти кожному судовому спору достатню увагу.

Проте варто зазначити, що в умовах доступності правосуддя та чисельності населення планети досить часто судовий апарат виявляється перевантаженим, що слугує негативним чинником у питанні всебічного та ретельного розгляду. Отже, це вимагає розв'язання проблеми, але якою мірою можемо покладатися саме на технологічні рішення?

Розглядаючи правові положення, викладені в Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, яка закріплює право людини на розгляд справ незалежним і безстороннім судом, зокрема в статті 6, не варто свідчити, що ця стаття в реаліях сьогодення стрімкого розвитку технологічного світу прямо вказує на те, що суддею має бути саме біологічна людина.

Водночас у національному законі найвищого рівня – Конституції України прямо закріплені вимоги до судді, яка не тільки встановлює, що суддею має бути людина з громадянством України, а й суттєво звужує коло цих людей. Зокрема, в статті 127 зазначається, що на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти й не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту та стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, доброчесним і володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді [5].

Доречним буде вказати, що ця вимога в реаліях багаторічної війни, сучасних проблем ринку праці та стрімкого розвитку технологій у світі потребує змін, адже вимоги до кандидатів є застарілими й такими, що не відповідають викликам, перед якими стоїть Україна сьогодення.

Оновлення цієї статті є одним з проблемних питань інтеграції штучного інтелекту в державу, адже насамперед Україна – демократична країна, і зміни в Конституцію України внести досить складно.

Важливо зазначити, що таке осучаснення наразі є процедурно неможливим через ряд причин.

Основною проблемою внесення змін на сьогодні є введений указом Президента України від 24 лютого 2022 року № 64/2022 о 5:30 воєнний стан на усій підконтрольній території, адже стаття 157 Конституції України прямо забороняє вносити зміни до неї під час воєнного або особливого стану.

Іншою не менш важливою проблемою є вимога, закріплена в статті 154, що подати законопроект про такі зміни має більшість, а саме дві третини, від складу народних депутатів або Президент України – за такої умови ініціаторам змін, безумовно, доведеться проводити активну інформаційну кампанію серед кола осіб, яким надано право подання таких змін задля доведення їхньої потреби.

Проте навіть за наявності можливості на сьогодні вносити зміни, враховуючи рівень соціальної напруженості, реалізувати таке було б досить складно.

Голова секції захисту людини в системі правосуддя Комітету захисту прав людини НААУ В. В. Риков у своїй роботі, аналізуючи практику дотримання прав людини під час використання штучного інтелекту, зазначає, що: «у європейських системах правосуддя використання алгоритмів штучного інтелекту залишається переважно ініціативою приватного сектору й не сприймається належним чином державою. Більш того, окремі питання застосування штучного інтелекту піддаються кримінальному переслідуванню. Так, у Франції передбачена кримінальна відповідальність за аналіз судової практики, яка дає змогу спрогнозувати, яке рішення у справі може винести конкретний суддя. Така відповідальність була прийнята під тиском суддівського корпусу, аргументуючи це тим, що судові рішення використовують для аналізу моделі поведінки конкретного судді, що порушує його особисті права» [6].

Цей приклад певною мірою відображає один з ризиків інтеграції таких алгоритмів у судочинство. Але, з іншого боку, застосування таких сучасних технологій під час належного використання створить більш прозорий механізм для розуміння простими громадянами без досвіду в юриспруденції результату щодо конкретного провадження. Також враховуючи, що частіше за все судовий процес – це досить недешевий процес, який водночас вимагає від кожного учасника справи багато часу, а результат не завжди є задовільним хоча б для однієї сторони, то використання таких систем прогнозування судових рішень може принести багато користі та зекономити ресурси. Загалом потрібно забезпечити таку можливість не для того, щоб «грати правосуддям», а дійсно оцінювати перспективи судового врегулювання справи, розуміючи ризики.

Варто зазначити, що сьогодні жодна з країн світу ще не використовує ШІ як повноцінного суддю, адже, як було зазначено раніше, перш ніж проводити подібні інтеграції, потрібно привести до відповідного рівня законодавство.

Але незважаючи на стрімкий розвиток алгоритмів штучного інтелекту, законодавче регулювання таких систем іде недостатньо швидко, що підтверджується випадками, коли такі алгоритми використовували з недоброчесними намірами, починаючи як від створення алгоритмами ШІ графічних робіт, відео-, аудіоматеріалів, наукових праць, згодом представлених за свої власні досягнення, так і до відверто злочинних, які створювали «компрометуючі фото» різних відомих особистостей, створення фейкових новин, подальше використання їх для маніпуляцій суспільством.

Пальму першості в законодавчому регулюванні отримав ЄС, ухваливши в березні 2024 року AI Act, основним завданням якого є створення безпечного та правового середовища для громадян ЄС під час взаємодії зі штучним інтелектом. Варто зазначити, що цей документ регламентує не стільки правовий статус штучного інтелекту, скільки вимоги до компаній, які здійснюють свою господарську діяльність з використанням алгоритмів штучного інтелекту в межах дії Маастрихтського договору. Поділяючи системи ШІ на 4 категорії за рівнем ризику, спеціально створеним органом Єврокомісії, буде ухвалюватися рішення про допущення таких компаній до європейського ринку.

Проте на цьому Європа не зупинилась, на офіційному сайті Європейської комісії в колонці новин уже з'явилась інформація про те, що вони працюють над кодексом практики для постачальників моделей штучного інтелекту загального призначення, який планують завершити до квітня 2025 року. У дописі зазначається: «*This Code, foreseen by the AI Act, will address critical areas such as transparency, copyright-related rules, and risk management*» [7].

Як бачимо, законодавство досить нове, але це не зупиняло деякі країни від роздумів щодо застосування технології в недалекому минулому. Наприклад, як повідомляє новинний вісник LegalHub online, Міністерство юстиції Естонії ще 2019 року звернулось до ІТ-спеціалістів з проханням створити робота-суддю, який вирішуватиме спори за дрібними позовами до 7 тис. євро [8].

На відміну від Європи в Сполучених Штатах Америки через численні дискусії політиків на федеральному рівні досі не існує ухваленого нормативно-правового акта, який би поклав початок регулюванню штучного інтелекту. Можливо, це пояснюється бажанням окремих представників уряду дочекатися перших результатів Європейського AI Act і на їхній основі створити власний закон.

Водночас така позиція розділяється не всіма, тому що з ШІ негативний ефект може мати не тільки надмірна зарегульованість, а й недостатність законодавчого регулювання. Напевне, цим пояснюється той факт, що в штаті Каліфорнія – колись багатьох відомих технологічних стартапів, де розташовані штаб-квартири таких компаній, як Apple, Google, Facebook (Meta), Intel, Tesla та ін.), розробили та представили власний законопроект «Safe and Secure Innovation for Frontier Artificial Intelligence Models Act».

Перша його версія зіткнулась зі шквалом критики з приводу відповідного ступеня втручання урядових органів у діяльність бізнесу та відкритості питання основних проблем штучного інтелекту, які постають перед американською нацією, зокрема: дезінформацію, дискримінацію та зменшення робочих місць. Отже, документ зміг пройти голосування в сенаті, набравши 30 голосів проти 9, проте в подальшому був ветоований губернатором штату [9].

Доречним буде підкреслити, що ситуація почала стрімко змінюватись із дня другої каденції Д. Трампа, адже як повідомляється на офіційній сторінці Білого Дому в той самий день, 20 січня 2025 року, одним зі своїх перших указів Д. Трамп скасував дію указу попереднього Президента. А саме документ, який зобов'язував розробників надавати уряду інформацію про моделі алгоритмів штучного інтелекту, які б становили загрозу національній безпеці країни або порушували права її громадян, і був прийнятий на тлі проблем зі створенням єдиного уніфікованого закону про правовий статус штучного інтелекту [10].

Представники правлячої республіканської партії заявили, що цей указ негативно впливав на розвиток штучного інтелекту в США.

І хоча в питанні законодавчого регулювання Штати відстають від Європи, навіть без інтегрованих систем штучного інтелекту уряду вдається спрощувати роботу суддів і рухати державний апарат способом діджиталізації. Ідеться про програмне забезпечення COMPAS (Correctional Offender Managment Profiling for Alternative Sanctions), що оцінює ризик повторного скоєння злочину особою, щодо якої суддя розглядає справу, створену компанією Northpointe [11].

Кріс Камін, написавши роботу «Debunking Misconceptions About the COMPAS Core Instrument: What You Need to Know», підкреслює, що досить часто систему COMPAS плутають зі штучним інтелектом, хоча вона взагалі не здатна навчатись і змінюватись, аналізуючи свої помилки в попередніх рішеннях, система оброблює надану їй інформацію, базуючись виключно на даних, які поділяються на два типи: динамічні, що мають мінливий характер і можуть змінюватись (наприклад, наркозалежність, професійний статус, схилення до злочинної групи), і статичні, які не можуть змінюватись (стать, вік, статус злочинця, кримінальне минуле). Він також підкреслює, що описані в дослідженні компанії ProPublica 2016 року проблеми про нібито расові упередження не відповідають реальності та не мають ніякого підґрунтя, адже були неодноразово спростовані вченими з Університету штату Каліфорнія, Бейкерсфілд, Інституту злочинності та правосуддя при Community Resources for Justice та Адміністративного офісу Управління пробації та досудових служб судів США [12].

Є незрозумілим, за якими критеріями розробники програми COMPAS визначили алгоритм роботи й встановлення оцінок ризиків, а тому це питання зараховують до інтелектуальної таємниці.

Ще один більш актуальний приклад стосується вже використання досить популярного чат-боту. У лютому 2023 року на порталі VICE з'явилася надто цікава стаття, в якій повідомлялося, що в січні 2023 року суддя Хуан Мануель Паділья Гарсія, який головує в першому окружному суді м. Картахена, що в Колумбії, використав можливості штучного інтелекту під час розгляду справи. Закон цієї країни не забороняє використання штучного інтелекту в судових рішеннях. У процесі цього експерименту ШІ ChatGPT під час вирішення поставленого юридичного питання вказав на потребу в компенсації страховки для покриття медичних витрат дитини з аутизмом. Суддя використав відповіді чат-бота в судовому рішенні та додав своє власне розуміння застосованих правових прецедентів, вказавши, що ШІ використовувався для «розширення аргументів ухваленого рішення» [13].

Цей приклад дає розуміння того, що вже на той момент існуюча система штучного інтелекту ChatGPT була здатна проаналізувати діюче колумбійське законодавство та конкретну ситуацію й винести своє рішення. Проте, на жаль, подальша доля цього рішення та оцінка дій судді не були опубліковані.

У розвинених країнах Азії також іде розробка алгоритмів штучного інтелекту, де найкращі результати на сьогодні має Китай зі своїм мобільним додатком онлайн-суду WeChat, представлений та запущений у 2017 році, в якому приміщення суду замінив відео чат, а суддю аватар штучного інтелекту [4].

І хоча додаток працює лише зі справами в галузі авторського права, господарськими спорами в інтернеті й порушеннями в сфері електронної комерції, це також є серйозним кроком на шляху китайського народу як інформаційного суспільства.

У січні 2025 китайські розробники ще більше наблизили технології для всіх користувачів, давши надію на значне здешевлення використання технології роботи з текстами на основі ШІ. Так, BBC News Україна нещодавно опублікувала новину про нового чат-бота на базі штучного інтелекту від китайського стартапу DeepSeek, який став досить популярним за лічені тижні, піднявшись у топ-рейтингу завантажуваних додатків у App Store США, Британії та Китаю в усьому світі, та зміг обійти навіть лідера в галузі чат-ботів на базі ШІ – ChatGPT. Адже, за словами розробника, він може впоратися з поставленими завданнями не гірше ніж чат-бот, створений OpenAI, і найголовніше зробить це абсолютно безкоштовно [14].

І доки аналітики економічного сектору ставлять під сумнів заяви DeepSeek про собівартість розробки та прогнозують вплив такої стосовно дешевої розробки, компанія-розробник ChatGPT уже планує зниження вартості платного доступу до можливостей чат-боту на 50 %, з 20 до 10 \$ [15].

В Україні впровадження штучного інтелекту в правосуддя залишається проблемним питанням. Як відносно молода незалежна держава, ще працюємо над діджиталізацією та автоматизацією деяких елементарних процесів.

Представлена Міністерством цифрової трансформації України дорожня карта розвитку штучного інтелекту в Україні передбачає створення законопроекту національного рівня, який регламентуватиме правовий статус штучного інтелекту в країні лише у 2027–2028 роках.

Хоча наш уряд заклад спосіб до діджиталізації та створення повноцінної цифровізованої правової держави досить давно, відправною точкою на цьому шляху стало оновлення законодавчої бази 2017 року. А першим практичним кроком став запуск 2018 р. Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи. Впровадження системи значно пришвидшило обмін процесуальними документами між учасниками справи та між судами. А також загалом створило можливість електронного документообігу в судовому процесі. Такі рішення, безумовно, мають важливе значення для інтеграції штучного інтелекту в систему правосуддя в Україні, адже, не маючи достатнього рівня цифровізації судочинства, неможливо проводити інтеграції таких на цей момент передових технологій [16].

Представники судової гілки влади підіймали ці питання досить давно. Так, 2019 року, даючи інтерв'ю виданню ЮРЛІГА, суддя Касаційного господарського суду Верховного Суду І. Міщенко зазначав: *«На моє глибоке переконання, саме запровадження електронного суду та впровадження штучного інтелекту дасть можливість значно оптимізувати та покращити якість судового розгляду. Скорочення людей і запровадження штучних фільтрів виглядає примітивним на тлі новітніх інструментів, якими користується цивілізований світ»* [17].

Ця стаття була б неповною без визначення й тих проблемних моментів як процесуального, так правового та морального характеру, які наявні паралельно з очевидними плюсами.

Першим і найбільш очевидним недоліком є відсутність відповіді на такі важливі запитання: хто буде нести відповідальність за рішення, прийняті таким суддею?; персонал, що його обслуговує?; розробник програмного забезпечення?; член комісії, яка затвердила та допустила до роботи таку систему? Адже в разі винесення помилкового рішення відповідальність за таке покладається на суддю. Тоді відкритим залишається запитання: як накласти відповідальність на бота?

Також варто зазначити, що ШІ може приймати рішення на основі алгоритмів і статистики, але це може ускладнити розуміння причин і логіки вирішення конкретних справ для сторін процесу та громадськості, адже невід'ємною частиною таких рішень є розгорнута мотивувальна частина.

Розглядаючи економічну сторону питання, зауважимо, що впровадження та підтримка систем ШІ може вимагати значних фінансових витрат і ресурсів, що в умовах постійної

інфляції ставить під сумнів фінансову вигоду використання таких алгоритмів, адже для значної кількості громадян судова процесія асоціюється з багаторічною тяганиною та колосальними витратами.

З попереднього негативного чинника випливає й наступний, адже, як уже було зазначено раніше, підтримка систем такого алгоритму вимагає значних фінансових витрат, за відсутності такої підтримки система може допускати критичні помилки, які можуть призвести до неправильних рішень. Це особливо важливо в контексті судових вирішень, де важливо уникати помилок, адже від рішення судді напряду залежить доля людини (вирішення справ щодо тяжких та особливо тяжких злочинів, вирішення спорів, предметом яких є значна сума коштів).

Одним з негативних аспектів, які хвилюють суспільство, є підвищення рівня безробіття, адже залучення ІІІ до вирішення простих спорів може викликати скорочення штату співробітників суду. Проте вважаємо, що цей аспект можна також розглянути з іншого боку, зокрема саме так можна досягти підвищення кваліфікації, рівня знань і навичок серед суддів.

Ще одним не менш важливим спірним питанням є відсутність у алгоритмів людських якостей, як-от емпатія, тобто співпереживання. Тоді як суддя може прийняти доводи відповідача, наприклад у разі несвоєчасної сплати аліментів або ж погашення заборгованості, то машина ніяких поступок робити не буде. Це питання відкриває шлях до дискусії, чи можливо взагалі не співпереживати одній зі сторін і повноцінно ухвалювати незалежні та справедливі на 100 % рішення. Адже, як зазначає Конституція України, суддя має бути неупередженим і безстороннім, проте розуміємо, що на сьогодні судді – це теж люди, які зі свого боку з огляду на життєві ситуації та досвід у певний спосіб упродовж розгляду справи можуть приймати доводи однієї зі сторін як більш вагомі.

Розглядаючи позитивні сторони, зазначимо, що найважливішою є можливість швидкого прийняття рішення й оптимізація ресурсів. Адже системи ІІІ можуть аналізувати значні обсяги юридичної інформації та судових прецедентів набагато швидше, ніж це може зробити людина. Це дає змогу судовій системі працювати більш ефективно, не створюючи ситуацій, під час яких працівникам суду доводиться в буквальному сенсі ночувати на роботі. Зі свого боку автоматизація рутинних завдань, аналіз даних і залучення ІІІ до вирішення простих справ (наприклад, про притягнення особи до адміністративної відповідальності за наявності безспірних доказів) може звільнити людські ресурси для більш складних завдань, як-от аналіз складних правових ситуацій.

Не менш важливим є мінімізація помилок, інтелектуальні системи можуть допомагати у виявленні й усуненні помилок у прийнятих рішеннях, а також у попередженні їхнього виникнення за допомогою аналізу значної кількості даних. Адже досить часто через перевантаження працівників обсягами робіт допускаються помилки, які потім створюють затримки в процесі виконання встановленого суддею зобов'язання або взагалі використовуються однією зі сторін для спекуляції під час виконання рішення.

За даними опитування соціологічної служби Центру Разумкова, за лютий-березень 2023 року рівень довіри до суду становить 24,8 % [18].

Згідно із звітом повторно проведеного опитування у вересні 2024 року цим самим Центром рівень довіри становить 16 %, зі свого боку це на 8,8 % менше ніж у минулому році. Цей, безумовно, негативний факт дає змогу зробити висновок, що рівень довіри українського суспільства до судової системи стрімко падає. У подальшому таке стрімке зниження рівня довіри може спричинити серйозні наслідки для нашої держави як до одного з центрів світової демократії та негативно вплинути на наш шлях вступу до Європейського Союзу та Організації Північноатлантичного договору [19].

Використання ІІІ може сприяти зменшенню впливу стереотипів та упереджень, що можуть виникати в людей. Алгоритм може створити дійсно рівні для усіх можливостей.

Також вважаємо за потрібне підкреслити, що, відповідно до Індексу сприйняття корупції Transparency International (шкала від найменш до найбільш корумпованих країн), Україна посідала 122-е місце серед 180 країн 2021 року, тобто друге місце за корумпованістю в Європі. Зі свого боку ІІІ – це сукупність алгоритмів, вона не потребує харчування, відпочинку та комфортного існування, не має жаги до збагачення. Тому такі судді зможуть значно знизити рівень корупції в судовій процесії.

Висновки. Зважаючи на викладені аспекти, в статті зроблено висновок, що розвиток алгоритмів для створення повноцінного бота-судді стрімко прогресує. Однак впровадження ІІ в судову систему можливе лише за умови дотримання принципів правової визначеності, недискримінації, прозорості та справедливості. Юридична система потребує адаптації до нових викликів, що охоплює оновлення законодавства, розробку етичних стандартів використання ІІ та створення механізмів контролю за його діяльністю. Незважаючи на значний потенціал ІІ, на сучасному етапі він може виконувати допоміжні функції, але не замінити повноцінний судовий розгляд, оскільки не здатен ухвалювати рішення, засновані на розумінні моральних і правових аспектів конкретної справи.

Водночас досвід технологічно розвинених країн свідчить, що інтеграція ІІ в судочинство є неминучою. Хоча перед повноцінним використанням таких систем стоїть ще багато теоретичних і практичних викликів, у майбутньому вони можуть стати важливою складовою судової системи, доповнюючи роботу суддів і забезпечуючи більш ефективне правосуддя.

Але іншого способу немає, оскільки сучасне суспільство потребує сучасних рішень. Тому світовій науковій юридичній спільноті потрібно працювати, щоб проаналізувати всі моменти й наблизити світле майбутнє.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Drozd O. Y., Soroka L. V. Digitalization of the courts: The European experience. *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences*. 2023. № 1. С. 77–81. DOI : 10.32782/tnu-2707-0581/2023.1/12 (дата звернення: 28.01.2025).
2. Khrapenko O. O., Speranskyi V. O. Digital transformation of the justice system, law enforcements and the advocacy system in Ukraine. *Juridical Scientific and Electronic Journal*. 2023. № 12. С. 458–461. DOI : 10.32782/2524-0374/2023-12/114 (дата звернення: 28.01.2025).
3. Russell S. J., Norvig P. Artificial intelligence: A modern approach, Pearson eText, Global Edition. Pearson Education, Limited, 2021.
4. Шемшученко В. Штучний інтелект у правосудді – Центр демократії та верховенства права. URL : <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyj-intelekt-pravosuddia/> (дата звернення: 12.12.2024).
5. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (ред. від 2020 р.). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>
6. Риков В. В. Штучний інтелект на допомогу правосуддю: дотримання прав людини / Вища школа адвокатури НААУ. URL : <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny>
7. AI Act enters into force / European Commission. URL : https://commission.europa.eu/news/ai-act-enters-force-2024-08-01_en
8. Уряд Естонії звернувся до ІТ-спеціаліста для створення робота-судді / LegalHub.online – Юридичні новини. URL : <https://legalhub.online/legal-tech/uryad-estoniyi-zvernuvsya-do-it-spetsialista-dlya-stvorenniya-robota-suddi/>
9. Safe and Secure Innovation for Frontier Artificial Intelligence Models Act: Act of 07.02.2024 no. SB-1047 : as of 22 August 2024. URL : https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=202320240SB1047
10. Initial Rescissions Of Harmful Executive Orders And Actions / The White House. URL : <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/initial-rescissions-of-harmful-executive-orders-and-actions/>
11. Plakhotnik O. Practical use artificial intelligence in criminal proceeding. *Herald of Criminal Justice*. 2019. № 4. С. 45–57. DOI : 10.17721/2413-5372.2019.4/45-57
12. Kamin C. Debunking misconceptions about the COMPAS core instrument: what you need to know – equivant supervision. URL : <https://equivant-supervision.com/debunking-misconceptions-about-the-compas-core-instrument-what-you-need-to-know/>
13. A judge just used ChatGPT to make a court decision / VICE. URL : <https://www.vice.com/en/article/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision/>
14. DeepSeek: Дешевий китайський чат-бот шокував світ ІІІ / BBC News Україна. 2025. 27 січня. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4gw70v9l30o>

15. Ясинська М. Якiсних рiшень та єдностi практики можна досягти лише дiджиталiзувавши суди – суддя КГС ВС Иван Мiщенко / ЮРЛiГА. URL : <https://jurliga.ligazakon.net/>
16. Shcherbak S. V., Kozhevnikova A. V. Electronicization of the judiciary: the current state and guidelines for the development of the electronic court in ukraine in the light of the civil process. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. No. 4. P. 238–242. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/57>
17. Даньшина К. Пiд тиском DeepSeek: OpenAI планує знизити вартiсть ChatGPT Plus до \$10 / Технологiї. 2025. 28 сiчня. URL : <https://itc.ua/ua/novini/pid-tyskom-deepseek-openai-planuye-znyzyty-vartist-chatgpt-plus-do-10/>
18. Оцiнка громадянами ситуацiї в країні та дiй влади, довiра до соцiальних iнститутiв (лютий-березень 2023 р.) / Центр Разумкова. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/>
19. Оцiнка ситуацiї в країні та дiяльностi влади, довiра до соцiальних iнститутiв, полiтикiв, посадовцiв та громадських дiячiв, вiра в перемогу (вересень 2024 р.) / Центр Разумкова. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/>

REFERENCES

1. Drozd, O. Y., & Soroka, L. V. (2023). Digitalization of the courts: The European experience. *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Juridical Sciences*. (1), 77–81. DOI : <https://doi.org/10.32782/tnu-2707-0581/2023.1/12>
2. Khrapenko, O. O., & Speranskyi, V. O. (2023). Digital transformation of the justice system, law enforcements and the advocacy system in Ukraine. *Juridical Scientific and Electronic Journal*. (12), 458–461. DOI : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-12/114>
3. Russell, S. J., & Norvig, P. (2021). Artificial intelligence: A modern approach, Pearson eText, Global Edition. Pearson Education, Limited.
4. Shemshuchenko, V. (n.d.). Artificial intelligence in the judiciary – Center for Democracy and Rule of Law. *Center for Democracy and Rule of Law*. URL : <https://cedem.org.ua/analytics/shtuchnyj-intelekt-pravosuddia/>
5. Constitution of Ukraine, No. 254k/96-VR (2020). URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>
6. Rykov, V. V. (n.d.). Artificial intelligence in justice: Compliance with human rights / Higher School of Advocacy of the NAAU. URL : <https://www.hsa.org.ua/blog/shtuchnyj-intelekt-na-dopomogu-pravosuddyu-dotrymannya-prav-lyudyny>
7. AI Act enters into force / European Commission. (n.d.). URL : https://commission.europa.eu/news/ai-act-enters-force-2024-08-01_en
8. Estonian government turns to IT specialist to create a robot judge / LegalHub.online. (n.d.). URL : <https://legalhub.online/legal-tech/uryad-estoniyi-zvernuvsya-do-it-spetsialista-dlya-stvorenniya-robota-suddi/>
9. Safe and Secure Innovation for Frontier Artificial Intelligence Models Act, No. SB-1047 (2024, February 7). URL : https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billTextClient.xhtml?bill_id=202320240SB1047
10. The White House. (2025, January). Initial rescissions of harmful executive orders and actions. URL : <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/01/initial-rescissions-of-harmful-executive-orders-and-actions/>
11. Plakhotnik, O. (2019). Practical use of artificial intelligence in criminal proceedings. *Herald of Criminal Justice*. 4, 45–57. URL : <https://doi.org/10.17721/2413-5372.2019.4/45-57>
12. Kamin, C. (n.d.). Debunking misconceptions about the COMPAS core instrument: What you need to know / Equivant Supervision. URL : <https://equivant-supervision.com/debunking-misconceptions-about-the-compas-core-instrument-what-you-need-to-know/>
13. A judge just used ChatGPT to make a court decision. (n.d.) / VICE. URL : <https://www.vice.com/en/article/judge-used-chatgpt-to-make-court-decision/>
14. BBC News Україна. (2025, January 27). DeepSeek: A cheap Chinese chatbot shocked the AI world. URL : <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/c4gw70v9l30o>

15. Yasynska, M. (n.d.). Achieving high-quality decisions and unity of practice is possible only through the digitalization of courts – Judge of the Commercial Cassation Court of the Supreme Court Ivan Mishchenko / YURLIGA. URL : <https://jurliga.ligazakon.net/>
16. Shcherbak S. V., Kozhevnikova A. V. Electronicization of the judiciary: the current state and guidelines for the development of the electronic court in Ukraine in the light of the civil process. *Juridical scientific and electronic journal*. 2023. No. 4. P. 238–242. URL : <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-4/57>
17. Dan'shina, K. (2025, January 28). Under pressure from DeepSeek: OpenAI plans to reduce the cost of ChatGPT Plus to \$10 / ITC.ua. URL : <https://itc.ua/ua/novini/pid-tyskom-deepseek-openai-planuye-znyzyty-vartist-chatgpt-plus-do-10/>
18. Razumkov Center. (2023, February-March). Assessment of citizens' views on the country's situation and government actions, trust in social institutions. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/>
19. Razumkov Center. (2024, September). Assessment of the situation in the country and government activities, trust in social institutions, politicians, officials, and public figures, belief in victory. URL : <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/>

V. V. Tkachenko. AUTOMATION OF JUSTICE: THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE LEGAL SYSTEM

This article explores the potential of artificial intelligence (AI) in the judicial system as a tool for enhancing the efficiency of justice. It examines the key challenges faced by modern courts, including judicial workload, lengthy case proceedings, the complexity of legal precedent analysis, and the need for transparency in decision-making. Traditional judicial methods are not always effective in handling the increasing volume of legal data, making AI integration an important step toward optimizing these processes.

The study analyzes international experiences in implementing AI in judicial practice, particularly the use of algorithms in the United States, France, and Estonia. It describes how the COMPAS system in the U.S. is used to assess the risk of recidivism and how algorithms in France and Estonia are being tested for analyzing judicial decisions and predicting case outcomes. The article also highlights the legal framework for AI implementation, specifically the requirements of the AI Act, adopted by the European Union in 2024, which establishes standards for AI use in high-risk sectors, including the judiciary. Special attention is given to the provisions of the Constitution of Ukraine and the European Convention on Human Rights, which guarantee the right to a fair trial and may conflict with automated decision-making systems.

The article discusses the main advantages of AI integration into the judicial system, such as accelerating case processing, reducing judges' workload, enabling objective analysis free from human emotions and biases, and improving the predictability of judicial decisions. At the same time, it examines potential risks, including the lack of algorithmic transparency, the risk of discrimination due to biases in neural network training, and the difficulty in assigning liability for automated decisions. A case study of France's ban on AI-based analysis of judicial decisions is also presented, illustrating concerns over potential violations of judges' rights.

The study concludes that, despite AI's significant potential, it can only serve as an auxiliary tool in the judicial process at the current stage, complementing rather than replacing human judges. The implementation of AI in the judicial system requires strict regulatory oversight, the development of ethical standards, and the establishment of control mechanisms to prevent potential abuses. As technology continues to evolve, it is crucial to maintain a balance between judicial efficiency and adherence to the principles of the rule of law and fair trial.

Keywords: artificial intelligence, justice, judicial system, ethics, algorithmic bias, access to justice, human rights, technology.